

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЧОЛОВІЧОЇ СЕКСУАЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ (РЕЗУЛЬТАТИ ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF MALE SEXUALITY IN THE MODERN WORLD (FINDINGS OF FACTOR ANALYSIS OF THE EMPIRICAL RESEARCH)

У статті розглядаються змістові характеристики сексуальності як психологічного феномена, зокрема чоловічої сексуальності, а також критерії оцінки біологічних, соціальних, психологічних і соціально-психологічних норм сексуальності. Описуються соціокультурні й соціально-психологічні аспекти формування сексуальності в сучасному світі. Узагальнено концепції сексуальності, а саме: теологічні, соціобіологічні, психобіологічні, соціоетичні, психогідралічні та соціокультурні. Розглянуто моделі історичного розвитку сексуальності. Вивчені психологічні характеристики сексуальності чоловіка, а також описані компоненти чоловічої сексуальності: енергетичний, селективний і компонент періодичності піднесення й спаду лібідо. Зроблено теоретичний аналіз вітчизняних і зарубіжних досліджень щодо досліджень сексуальності в сучасному суспільстві. Проаналізовано й описано методика та результати психологічного дослідження психологічних детермінант чоловічої сексуальності чоловіків. Здійснено й описано факторний аналіз даних емпіричного дослідження за допомогою критерію Кайзера з ротацією varimax, а також критерію кам'янистого насипу, який визначив наявність шести факторів, що виділилися в матриці компонент, і побудовано графік розподілу факторних навантажень у поверненому просторі, а саме: альтруїзм, моральність, розпущеність, почуттєвість, егоїзм, витривалість. Описано чинники чоловічої сексуальності: продовження роду, моральність, пошук партнера, почуттєвість, ставлення до партнера, сексуальні відносини. Також узагальнено й описано результати описового аналізу дослідження.

Досліджено, що в стосунках для чоловіків є важливим емоційний і почуттєвий компоненти. Тому можна припустити формування «жіночого» типу сексуальності, де домінуючими формами поведінки є надмірна вибірковість у пошуку партнера.

Ключові слова: сексуальність, чоловіча сексуальність, аспекти сексуальності, компо-

ненти чоловічої сексуальності, моделі чоловічої сексуальності.

The article considers the semantic characteristics of sexuality as a psychological phenomenon, in particular male sexuality, as well as criteria for assessing biological, social, psychological and socio-psychological norms of sexuality. Sociocultural and socio-psychological aspects of the formation of sexuality in the modern world are described. The article summarizes the concepts of sexuality, namely theological, sociobiological, psychobiological, socioethical, psychohydraulic and sociocultural. Models of historical development of sexuality are considered. The psychological characteristics of male sexuality are studied, as well as the components of male sexuality are described: energy, selective and the component of the periodicity of the rise and fall of libido. Theoretical analysis of domestic and foreign research on the study of sexuality in modern society is described. Methods and results of psychological research of psychological determinants of male sexuality of men are analyzed and described. Factor analysis of empirical research data was performed and described using the Kaiser test with varimax rotation, as well as the stone embankment test, which determined the presence of six factors isolated in the component matrix and plotted the distribution of factor loads in returned space, namely: altruism, morality, debauchery, sensuality, selfishness, endurance. Factors of male sexuality are described: procreation, morality, partner search, sensuality, relationship with a partner, sexual relations. Also, the results of descriptive analysis of the study are summarized and described.

It has been studied that the emotional and sensory component is important in relationships for men. Therefore, we can assume the formation of a "female" type of sexuality, where the dominant forms of behavior are excessive selectivity in finding a partner.

Key words: sexuality, male sexuality, aspects of sexuality, components of male sexuality, models of male sexuality.

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.32.13>

Калька Н.М.

старший викладач кафедри практичної психології
Інституту управління, психології та безпеки
Львівський державний університет внутрішніх справ

Кузьо Л.І.

к.психол.н., доцент,
доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
Львівський державний університет внутрішніх справ

Вступ. Проблема формування чоловічої сексуальності як соціально-психологічного феномена останнім часом усе частіше стає актуальною в площині наукових досліджень. Але сьогодні все ще вважається малодослідженою сферою життя людини, зокрема, в Україні через табування цієї теми і стереотипізацію сексуальності українського народу. Проблемі сексу й сексуальності в сучасному світі надається розголос з метою кращого розуміння різниці між жіночою сексуальністю та чоловічою, надання рекомендацій, створення програм і технік для психологічного кон-

сультування для індивідуального та сімейного благополуччя особистості.

Сьогодні існує чітка диференціація між чоловічою та жіночою сексуальністю, тому варто досліджувати зміни параметрів сексуальності серед сучасної молоді.

Варто звернути увагу на те, чи може гендерна рівність зрівняти чоловіка й жінку в соціумі, а також чи може ця рівність впливати на особистість, зокрема на її сексуальність. Тому варто дослідити й проаналізувати наявні особливості та детермінанти чоловічої сексуальності в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Вивченням поняття «сексуальність» займаються різні науковці: психологи, лікарі, соціологи, біологи. Серед психологів особливості феномена сексуальності досліджували З. Фрейд, О. Кернберг, П. Бентлер, Д. Шмітт, Р. Кларк, Е. Ільїн, М. Базон, Є. Кришталь, Т. Кришталь, Г. Кочарян, Р. Крукс, К. Баур, О. Потьомкіна та інші. Серед сучасних науковців, які займалися цим питанням, варто виділити таких науковців, як Л. Акімов, Л. Вільчук, В. Гупаловська, С. Діденко, О. Козлова, Н. Смахтіна, Н. Стрілець.

Л. Акімов описував біологічний аспект сексуальності й акцентує увагу на фізіологічних аспектах, від яких залежить розвиток, статеву зрілість, репродуктивна функція, статеві відмінності в проявах сексуальності й сексуальної поведінки [2, с. 45–68].

Науковець І. Кон відзначив, що в сексуальній поведінці чоловікам більше, ніж жінкам, притаманна агресивність. Основною функцією сексуальності є продовження роду, але сам секс виходить за межі еволюційного інстинкту розмноження. Біологічні чинники сексуальності мають тісний зв'язок із психологічними чинниками сексуальності, такими як емоції, почуття, переживання, фантазія, сприйняття партнера [7].

З. Фрейд вважає, що поняття «сексуальність» включає несвідомі процеси й означає сексуальне задоволення, яке отримується від різної ділянки тіла чи органу. Він не змішував сексуальність і продовження роду, бо вважав, що це може призвести до невротичних розладів і патологій. З. Фрейд увів термін «лібідо» – це енергія тіла, це сила, у якій проявляється сексуальний потяг чи бажання. Він уперше описав феномен сексуальності, який складається із суб'єктивного відчуття задоволення, що пов'язане з різними ділянками й органами тіла, відчуттям бажання й заспокоєння, уявою і фантазуванням [12].

Д. Віннікот зауважує, що завдяки якісному вихованню, турботі й догляду за дитиною виникає здатність зрілої любові до об'єкта, а це, у свою чергу, призводить до здорових сексуальних стосунків. Сексуальні порушення можуть виникати через фруструючий досвід у стосунках із батьками [1, с. 123–156].

Представник трансактного аналізу Е. Берн вважає, що «сексуальність чоловіка в основному визначають дві жінки – його мама (або ж старша сестра), яка винагороджувала його мужність і сексуальність у період його дорослішання, і його партнерка, яка або надихала й збуджувала, або ж, навпаки, пригнічувала й забороняла залежно від його поведінки» [1].

Науковці, які досліджують сексуальність на основі теорії об'єктних стосунків, трактують сексуальність як досвід психосоматики, почи-

наючи від першого досвіду близькості в діадних відносинах мами з дитиною й завершуючи особистісною зрілістю. На думку цих дослідників, страх самотності може зберегти сім'ю без почуттів або статеві стосунки можуть врятувати від самотності.

Крім того, Дж. Лефер зазначає, що сексуальні відносини часто використовуються для компенсації заниженої самооцінки, прочуття провини, злості, порожнечі [1].

Ю. Сільверштейн уважав, що сексуальність пов'язана з поняттям влади. З одного боку, існує зріла об'єктна любов, якій притаманна рівність і взаємна влада, а з іншого боку – садистичність і мазохістичність. Він стверджує, що особи зі зрілим об'єктним коханням практично не мають потреби в контролі та владі, щоб отримати сексуальне збудження. І, навпаки, є особи, які з незрілим об'єктним коханням добиваються жорстокості, приниження, а саме садомазохізму. На основі цього можна виділити 2 види сексуальності особистості – зрілу й інфантильну [11].

Науковець Д. Джуні досліджував проблему зрілої сексуальності. Він звертає увагу на досвід особистості, який отримано протягом усіх етапів психосексуального розвитку сексуальності [11].

О. Кернберг вивчав питання зрілої сексуальної любові. Він вважає, що сексуальний досвід складається з ядерної гендерної ідентичності, ідентичності гендерної ролі, вибору об'єкта й інтенсивності сексуального збудження та потягу. Дослідники В. Пінкстен і Дж. Лівенс вивчали відмінності в розвитку сексуального збудження й гальмування в чоловіків і жінок [8, с. 165–201].

Вітчизняні науковці (Г. Васильченко й А. Свядощ, В. Гупаловська й О. Володимирець) у наукових доробках щодо дослідження чоловічої сексуальності вказують на особливості та відмінності чоловічої та жіночої сексуальності. Так, чоловіки здебільшого оцінюють свою сексуальність у зрізі спроможності, здатності та статевої сили, натомість жінкам не властивий страх імпотенції, неспроможності [3; 4; 5].

Мета статті полягає в теоретичному й емпіричному вивченні психологічних детермінант чоловічої сексуальності в сучасному суспільстві.

У житті кожної людини значимими тією чи іншою мірою є чотири сфери життя – професійна, сімейна, сфера відпочинку й сексуальна. Сексуальна сфера пов'язана з іншими сферами життя. Інтимне життя людини – це взаємозв'язок таких факторів, як біологічних, психологічних, соціально-культурних.

Сексуальність – це сукупність рис особистості, завдяки яким особа є такою, якою демонструє себе перед іншими, і є невід'ємним елементом її існування. Це домінантна

ознака екзистенції людини, яка є основою і причиною для формування найпотужніших за силою вираження інтенцій, що пов'язані з підкоренням, утриманням в увазі, розпорядженням та оволодінням іншими як носієм власної ідентичності. Отже, це те, що відмежовує людину, її природу від того аспекту її існування, який відкривається обмеженій людській свідомості [8, с. 28].

Сексуальність може проявлятися в таких формах, як універсальний алгоритм і певна форма акцентуації особи, її потреб, переживань, страхів, вражень, надій, почуттів і водночас психофізіологічних особливостей, навіть до хвороби чи патології. Ці прояви акцентуацій часто проявляються у творчості, не тільки в поведінкових реакціях.

Науковці виділили певні критерії таких сексуальностей, як біологічна, соціальна, психологічна, соціально-психологічна. Критерії біологічної сексуальності – це правильні диференціація статі, статеве диференціювання мозку, відсутність ознак, які можуть означати порушення соматично статевих розвитку та його завершеність, а також відсутність ознак, які можуть свідчити про порушення психосексуального розвитку та його завершеність, відсутність хвороб, правильна сексуальна поведінка й дії, що не можуть призвести до захворювань.

Критерії соціальної сексуальності – відповідності однакового рівня культури й типів сексуальної культури партнерів, етнічних особливостей сексуальності, індивідуальної сексуальної поведінки щодо соціальних норм і форм сексуальної поведінки, обізнаність у питаннях психогігієни статевих життя, відсутність ознак соціальної дезадаптації пари й соціальної дезінтеграції як батьківської, так і власної сім'ї [2].

Критерії психологічної сексуальності – це сексуальна поведінка зрілих особистостей, яка буде сприяти правильному й повноцінному виявленню особи та її індивідуальності, відсутність сексуальних комплексів, адекватність і відповідність сексуальній мотивації й мотивів статевих актів, позитивне сприйняття один одного в подружній парі.

Критерії соціально-психологічної сексуальності – це взаємне бажання сексуальних контактів, взаємні почуття, емоційний зв'язок, максимальний міжособистісний контакт в інтимних стосунках, відповідність ціннісних орієнтацій, мотивації, рівня домагань, самооцінки.

Переважання цих показників є основою гармонійних відносин та основою розвитку сексуальності кожного партнера.

До основних концепцій сексуальності належать такі: теологічні – суть полягає в тому, що сексуальність особі подарована Богом, тому

суть життя полягає в посмертній винагороді, а сексуальність необхідна тільки для народження дітей і продовження роду, в основі є ідея служіння Богові й відмова від плотських насолод; соціобіологічні – суть полягає в тому, що людина за своєю сутністю є соціальною твариною, а її спонукання є природними інстинктами, а в основі яких є боротьба за харчові й репродуктивні ресурси для розмноження та збереження виду; психобіологічні – суть полягає у вроджених психосоматичних установках сексуальної поведінки, конфлікті потягів і моралі, а сексуальність – це сфера перманентного внутрішнього конфлікту й причина комплексів; соціоетичні – суть полягає в ідеї вищого розвитку, а саме нижні межі – це розмноження, а вищі – статеві любові; психогідралічні – суть їх у тому, що статеве напруження нарастає й прагне до розрядки в різноманітних сексуальних діях; соціокультурні – сексуальність пов'язана з владою і підпорядкуванням [7, с. 253–279].

Науковці виділяють моделі історичного розвитку сексуальності – це єдину й подвійну моделі сексуальної поведінки. Єдина модель сексуальної поведінки передбачає існування однакового сексуального потягу як у чоловіків, так і в жінок. Подвійна модель сексуальної поведінки передбачає два різні способи сексуальної поведінки для чоловіків і жінок, а саме чоловіки мають повну сексуальну свободу [10].

Прояви чоловічої сексуальності включають такі компоненти:

- енергетичний – має вроджений характер, формується в ембріональному періоді розвитку й проявляється в нормі з пубертатного періоду, його тривалість від пубертатного періоду до зниження статевих інтересів;

- селективний – це вибір об'єкта статевих потягів, що проявляється в різних формах сексуальної поведінки, його тривалість – від усвідомлення себе як особистості й до згасання свідомості;

- компонент періодичності піднесення і спаду лібідо – вимірюється днями чи тижнями та залежить від накопичення еякуляту й механічного тиску його на нервові закінчення, що збільшує статеве збудження [9, с. 121–145].

З огляду на всі індивідуальні й соціально-групові відмінності між чоловіком і жінкою, чоловіча сексуальність має низку параметрів, а саме: сила сексуального бажання – це специфічна мотивація, яка сконцентрована на сексуальній активності й бажанні до сексуального задоволення; екстенсивність і селективність – прагнення чоловіків мати більше сексуальних партнерок, ніж мають жінки; мотивація й легітимізація – чоловіча сексуальність анатомо-фізіологічно та соціально набагато слабше пов'язана з репродукцією, ніж жіноча, а також чоловіки менше проявляють емоційну

залученість і психологічну інтимність, але більшу різноманітність мотивів; інструментальність – для чоловіків секс не тільки задоволення, а й робота, яка передбачає успіх, завершення й досягнення чогось; пластичність і різноманітність – чоловіки частіше урізноманітнюють сексуальні сценарії, ніж жінки, а також вони частіше застосовують нерепродуктивні сексуальні практики; життєвий шлях – чоловіча й жіноча сексуальність по-різному проявляється на різних стадіях життєвого шляху, чоловіки починають своє сексуальне життя раніше й закінчують пізніше, ніж жінки, через різні біологічні та соціальні чинники; насильство й агресія – у чоловічій сексуальності існує більше агресії й насильства, ніж у жіночій, оскільки чоловіче сексуальне «Я» передбачає напористість, владність, домінантність; сексуальне здоров'я та суб'єктивне благополуччя: чоловіки надають своїй сексуальній активності більшого значення й отримують від неї більше задоволення, ніж жінки.

Для визначення особливостей формування та детермінант чоловічої сексуальності проведено емпіричне дослідження серед чоловіків віком 18–50 років, які мають різні види занять: студенти, медики, працівники сфери ІТ, викладачі, менеджери. Кількість досліджуваних – 50 осіб. Для проведення дослідження використано психодіагностичні методики:

1. Особистісний опитувальник В.В. Козлова (Аніма/Анімус) (чоловічий варіант) (тест «ОКАА»).

2. Методика оцінки сексуального профілю.

3. Методика Р.Е. Баранова «Психотест на визначення гендерної ідентифікації та сексуальної орієнтації».

4. Методика «Відмінності між Я-реальним та Я-ідеальним».

Здійснивши статистичний аналіз даних, а саме факторний аналіз, ми можемо припустити, що існують такі фактори: альтруїзм, моральність, розпущеність, почуттєвість, егоїзм, витривалість, які формують чоловічу сексуальність у сучасному суспільстві. Варто виділити такі чинники:

- перший чинник – «продовження роду», до нього належать такі компоненти, як ніжність (факторне навантаження – 0,834), відповідальність (факторне навантаження – 0,793), жертвність (факторне навантаження – 0,703). Дисперсія – 14,6%;

- до другого чинника «моральність» належать такі компоненти: педантичність (факторне навантаження – 0,879), вибірковість (факторне навантаження – 0,921). Дисперсія – 13,1%;

- третій чинник «пошук партнера» включає сміливість (факторне навантаження – 0,789), гіперсексуальність (факторне навантаження – 0,812). Дисперсія – 12,1%;

- четвертий чинник називається «почуттєвість», містить фемінність (факторне навантаження – 0,658), кохання (факторне навантаження – 0,721). Дисперсія – 12,3%;

- п'ятий чинник «ставлення до партнера» включає низький показник корисливості (факторне навантаження – -0,798), експресивність (факторне навантаження – 0,613), задоволення (факторне навантаження – 0,498). Дисперсія – 11%;

- шостий чинник «сексуальні відносини» включає низький показник стресу (факторне навантаження – -0,731), задоволення (факторне навантаження – 0,785), різноманітність (факторне навантаження – 0,694). Дисперсія – 9,8%.

Факторний аналіз ми проводили двома основними методами, а саме за допомогою критерію Кайзера з ротацією varimax, а також використовувався критерій кам'янистого насипу, який визначив наявність 6 факторів, що виділилися в матриці компонент.

З допомогою факторного аналізу даних дослідження висвітлено 72,3% дисперсії отриманих даних. Ми побудували графік розподілу факторних навантажень у поверненому просторі на основі факторної матриці (рис. 1).

Крім цього, з отриманих результатів дослідження варто зазначити, що особи чоловічої статі вважають себе більш освіченими в сексуальній сфері, ніж жінки. Для них не надто важливими є емоційно-почуттєві зв'язки й обговорення сексуальних відчуттів. Перші сексуальні відносини в чоловіків орієнтовно – у 16–18 років, а кількість партнерок – від 1 до 5 осіб. Чим більш експресивним є чоловік, тим більше в нього проявляється сміливість, він менше корисливий, але, попри це, більш вибірковий, гіперсексуальний, може бути й схильним до жертвності, любові й пошуку постійної партнерки.

Чоловіки, які є більш схильними до вибірковості, можуть проявляти педантичність при виборі партнерів і схильність виявляти почуттів до свого партнера. Особи, які мають почуття до партнерів, проявляють чуттєвість, ніжність, жертвність, відповідальність за партнера. Крім того, у чоловіків, які відчують кохання до партнера, більше проявляється відповідальності за нього й до нього, але при стресі вона може знижуватися. Чоловіки є більш фемінними, якщо в них немає глибоких почуттів.

Якщо мова йде про продовження роду, то чоловіки більш схильні бути ніжними, відповідальними, жертвними. Моральним компонентом чоловічої сексуальності є прояв педантичності, вибірковості до свого партнера, а при пошуку партнера вони є сміливішими й гіперсексуальними. Вони ставляться до свого партнера більш експресивно й без корисливості.

Графік компонент у поверненому просторі

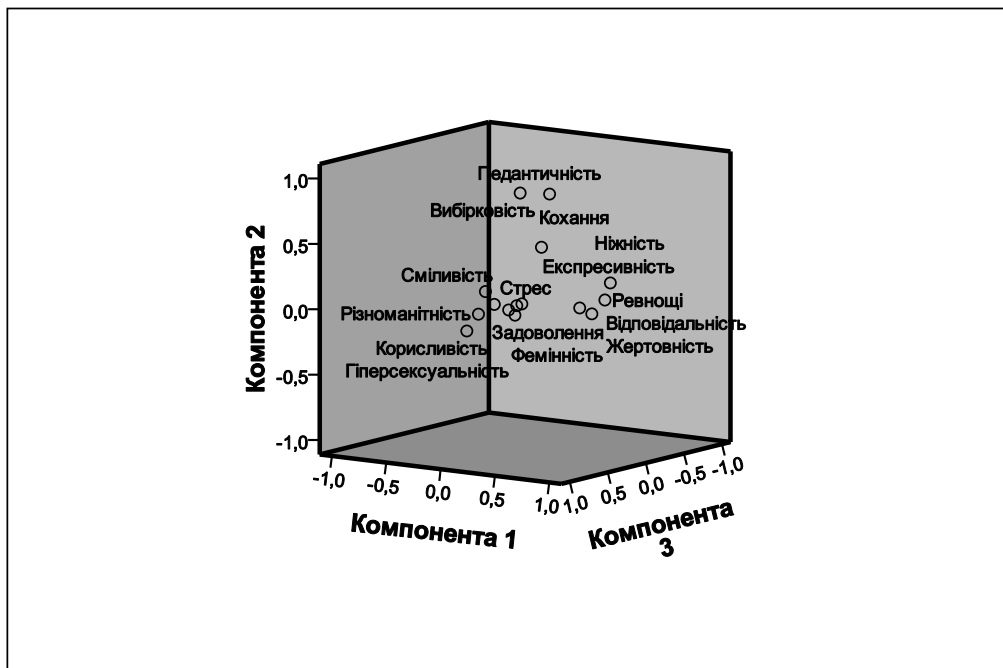

Рис. 1. Графічна демонстрація факторних навантажень

Висновки з проведеного дослідження. Отже, сексуальність сьогодні як соціально-психологічний феномен необхідно витягнути з табуованих тем для створення програм, технік і методів психологічного сімейного й індивідуального консультування, оскільки завдяки сексуальності особа демонструє свою належність до статі й так декларує своє функціонування у світі.

У результаті дослідження ми виділили такі фактори, які формують чоловічу сексуальність: альтруїзм, моральність, розпущеність, почуттєвість, егоїзм, витривалість, що формують чоловічу сексуальність у сучасному суспільстві. Також описали такі чинники чоловічої сексуальності: продовження роду, моральність, пошук партнера, почуттєвість, ставлення до партнера, сексуальні відносини.

Для досліджуваних у стосунках є важливий емоційний і почуттєвий компоненти. Можна навіть присукати формування «жіночого» типу сексуальності, де домінуючими формами поведінки є надмірна вибірковість у пошуку партнера, нерішучість, педантичність, а також вразливість, витонченість тощо. У досліджуваних повністю відсутня потреба й бажання боротьби. Спостерігається акцент на зовнішню форму. Проте варто відзначити важливість моральності в сексуальних стосунках.

У більшості чоловіків спостерігається незадоволення своїм сексуальним життям і наявність різного виду проблем у ньому. Загалом у таких чоловіків прослідковується тенденція до нездатності розмежовувати своє «Я» у світі,

витримувати напруження й ефективно адаптуватися до реальності.

Подальше дослідження спрямоване на емпіричне дослідження особливостей прояву сексуальності в одружених і неодружених чоловіків, а також чоловіків, які перебувають у стосунках і в яких вони відсутні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агарков С.Т. Сексуальность от зачатия до смерти: онтогенез сексуальности. Москва : ТЕРА, 2015. 145 с.
2. Акімова Л.Н. Психологія сексуальності. Одеса : СМІЛ, 2005. 198 с.
3. Васильченко Г.С. Любов, брак, сексуальное партнерство. Москва : Мед. енциклопедия, 2001. 128 с.
4. Гупаловська В.А., Володимирець О.І. Психологічні особливості сексуальності чоловіків: результати емпіричного дослідження. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 16. С. 222–235.
5. Діденко С.В. Психологія сексуальності і сексуальних стосунків : навчальний посібник. Київ : Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2003. 321 с.
6. Имелинский К. Сексология и сексопатология. Москва : Медицина, 2009. 423 с.
7. Кон И.С. Мужская и женская сексуальность. Москва : Медицина, 2000. 304 с.
8. Кочарян Г.С. Современная сексология. Киев : Ника-Центр, 2007. 400 с.
9. Крукс Р., Баур К. Сексуальность. Москва : Мир, 2012. 441 с.
10. Марез Т. Женское и мужское. Раскрытие тайны женского начала. Киев : София, 2000. 192 с.
11. Мілет К. Сексуальна політика. Київ, 2006. 619 с.